

Тема 30. Відновлення незалежності України

Березень 1985 р. – Генеральним секретарем ЦК КПРС було обрано **М.Горбачова**. **Квітень 1985 р.** – початок курсу на **перебудову радянського суспільства**. **Перебудова в СРСР** – це курс, проголошений М.Горбачовим після приходу в 1985 р. до влади в СРСР, що передбачав реформування економіки (від командно-адміністративної до ринкової), демократизацію суспільства і гласність в управлінні державою, відкритість зовнішньої політики, зближення з Заходом, відмову від силових методів розв'язання міжнародних проблем. **Травень 1985 р.** – постанова ЦК КПРС **«Про боротьбу з пияцтвом та алкоголізмом»**.

Хід подій перебудови

Прийняття програми **прискорення** соціально-економічного розвитку країни (**квітень 1985 р.**). Реформа М. Рижкова та Л.Абалкіна (**червень 1987 р.**) – запровадження **принципу трьох «С»** - **самоокупність, самостійність, самофінансування** (запровадження елементів ринкової економіки). XIX партійна конференція (**червень 1988 р.**) – ухвалено рішення про кардинальне реформування політичної системи, взято курс на **гласність**. **Гласність** – політика максимальної відвертості та правди в діяльності державних і громадських організацій. **У вересні 1989 р. главою ЦК КПУ В. Івашко**. Прийняття Верховною Радою СРСР програми переходу до **регульованої ринкової економіки (червень 1990 р.)**. Погіршення економічної ситуації. **Безсистемна перебудова призвела до розвалу народного господарства.**

Аварія на ЧАЕС

26 квітня 1986 р. – аварія на ЧАЕС. **30-ти кілометрова зона** – непридатна для прожиття територія. У **2000 р.** ЧАЕС була закрита і перестала працювати.

Розгортання національно-визвольного руху в Україні

- **1988 р.** відновлення роботи Української Гельсінської Спілки (УГС на основі Української Гельсінської Групи);
- відродження Української греко-католицької церкви (**1990 р.**), Української автокефальної православної церкви (**1990 р.**);
- **страйк шахтарів у липні 1989 р.**, робітничий страйк у Донбасі у листопаді 1989 р.;
- **у вересні 1989 р. створений Народний Рух України (НРУ), який очолив І.Драч.** Основні засади НРУ: демократизація суспільства, досягнення суверенітету України, економічна самостійність...

- у жовтні 1989 р. – Верховна Рада УРСР прийняла закон «Про мови в Українській РСР»;

Формування багатопартійної системи

1990 р. – початок формування багатопартійної системи (плюралізм – множина) після вилучення статті про керівну роль КПРС із Конституції СРСР та УРСР. Квітень 1990 р. – створення першої політичної партії – Української республіканської партії (УРП) на базі УГС. Лідер – Л.Лук'яненко.

У березні 1990 р. відбулися вибори до Верховної Ради УРСР на альтернативній основі. 16 липня 1990 р. – прийняття Декларації про державний суверенітет України. 5 липня 1991 р. прийняття Закону про заснування в Україні посади Президента.

Зміст Декларації про державний суверенітет України

1. Декларація проголошує "верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади республіки в межах її території, незалежність і рівноправність у зовнішніх відносинах".
2. Проголошено положення про громадянство
3. Проголошено економічну самостійність України.
4. Самостійність у питаннях науки, освіти, культури.
5. Україна визначала себе як нейтральна держава.
6. Вільна зовнішня політика

Однак за конституцією СРСР і УРСР Україна не могла реалізовувати Декларацію про суверенітет.

Перетворення Кримської області УРСР в Кримську Автономну РСР УРСР

20 січня 1991 року відбувся всекримський референдум, на якому було поставлене запитання: «Ви за відновлення Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки як суб'єкта Союзу РСР і учасника Союзного договору?». Понад 93% виборців відповіли «так».

У результаті референдуму Крим не став самостійною державою у складі СРСР, але за прийнятим ВР УРСР законом від 12 лютого 1991 року **Кримська область була перетворена на Кримську Автономну Радянську Соціалістичну Республіку у складі УРСР.**

Меджиліс кримсько-татарського народу

Меджліс кримськотатарського народу — представницький орган кримських татар, подібний до парламенту. Меджиліс обирається з членів **Курултая кримськотатарського народу**. Згідно із статутом, метою меджлісу є подолання наслідків геноциду вчиненого проти кримських татар радянською владою, відновлення прав і національно-територіальне самовизначення

Меджліс було засновано **в червні 1991** для представництва інтересів кримських татар перед українською та кримською владою, а також в міжнародних організаціях.

Спроби збереження федерації радянських республік

1 жовтня 1990 р. – страйк у декількох регіонах України, **2 жовтня 1990 р. – початок голодування студентів, 11 жовтня 1990 р. - початок масового студентського страйку. («Революція на граніті»).** «Революція на граніті» - студентська ненасильницька кампанія громадянської непокори, яка тривала з 2 по 17 жовтня 1990 р. Апогеєм кампанії було голодування студентів в Києві, на Майдані Незалежності. Студенти вимагали продовження демократизації УРСР, недопущення підписання нового союзного договору, перевибори у Верховну Раду УРСР... Протести завершилися постановою Верховної Ради УРСР про виконання вимог учасників протесту.

Референдум 17 березня 1991 р. щодо збереження СРСР. Більшість висловила згоду **збереження СРСР** на засадах Декларації про державний суверенітет України.

19 серпня 1991 р. відбувся серпневий заколот (путч) щодо відновлення старих порядків у СРСР. Путч очолили віце-президент СРСР Г.Янаєв, прем'єр-міністр СРСР В.Павлов, міністр внутрішніх справ СРСР Б.Пуго, міністр оборони Д.Язов. Влада перейшла до Державного комітету з надзвичайного стану (ДКНС). Був оголошений надзвичайний стан в окремих регіонах СРСР. **22 серпня 1991 р. – поразка путчу.**

24 серпня 1991 р. – проголошення незалежності України.

30 серпня **1991 р.** по звинуваченню в організації державного перевороту («путча») була **заборонена Комуністична партія України (КПУ)**. На її основі виникла Соціалістична партія України (СПУ), яку очолив О. Мороз. КПУ була поновлена у 1993 р. Очолив КПУ П.Симоненко.

1 грудня 1991 р. на підтримку Акта проголошення незалежності України був проведений референдум.

90,31% проголосувало за незалежність України.

1 грудня 1991 р. були проведені вибори Президента України. Переміг Л.Кравчук (61,59%). Головним конкурентом Л.Кравчука на виборах був **В.Чорновіл**.

Розпад СРСР

7 грудня 1991 р. відбулася зустріч лідерів Білорусії (С.Шушкевич), Росії (Б.Єльцин), України (Л.Кравчук) на урядовій дачі в Біловезькій Пущі (Білорусія).

8 грудня 1991 р. – офіційна констатація розпаду СРСР, підписання угоди про утворення **Співдружності Незалежних Держав (СНД)**.

20 грудня 1991 р. – заява Верховної Ради України з уточненням, що СНД є об'єднанням незалежних держав.

21 грудня 1991 р. – підписання в Алма-Аті Декларації про утворення СНД керівниками незалежних Росії, України, Білорусії, Азербайджану, Вірменії, Молдови, Казахстану, Киргизії, Туркменії, Узбекистану, Таджикистану.

Основні засади СНД:

- збереження територіальної цілісності держав;
- співпраця з питань формування єдиного економічного простору, митної політики, екологічної безпеки, боротьби з організованою злочинністю тощо.
- право кожної держави на власні збройні сили на базі збройних сил колишнього СРСР.

Визнання України і встановлення дипломатичних зв'язків

Незалежність України була визнана **всіма колишніми радянськими республіками, світовим співтовариством**. Свою незалежність Україна здобула за винятково сприятливого збігу внутрішніх та зовнішніх обставин.

Країни, які першими визнали незалежність України:

Польща, Канада (2 грудня 1991 р.), Угорщина, Латвія, Литва, Аргентина, Болівія, Болгарія, Росія, Хорватія.

Розвиток культури

Командно-адміністративна система виявилася неспроможною забезпечити культурний, технологічний розвиток народу, який вона заганяла разом із собою в глухий кут. Радикальне реформування культури почалося на межі 80-90-х рр.: **у 1989 р. було прийнято закон про державну мову**, в 1991 р — закон про освіту, метою якої визначено всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства. Активно розвиваються суспільні науки, оновлення широко охопило й літературу, відбувається активізація театрального життя. Проте поряд із здобутками залишається багато нерозв'язаних проблем, зокрема, залишковий принцип фінансування культури.